KADRLAR SALOHIYATINI OSHIRISHNING FALSAFIY HAMDA MA’NAVIY-AXLOQIY ASOSLARI

A.B.Ahmadov
Chirchiq davlat Pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya: mazkur maqolada kadrlar salohiyatini oshirish masalasi falsafiy, ma’naviy va axloqiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Hozirgi davrda jamiyat taraqqiyoti inson kapitalining sifati bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu jarayonda shaxsning bilim darajasi bilan bir qatorda uning ma’naviy-axloqiy kamoloti ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida kadrlar tayyorlash tizimida falsafiy tafakkur, ma’naviy qadriyatlar va axloqiy me’yorlarning o‘rni ochib beriladi hamda ularning o‘zaro bog‘liqligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: kadrlar salohiyati, inson kapitali, falsafiy tafakkur, ma’naviyat, axloq, ta’lim, tarbiya, kasbiy kompetensiya, ijtimoiy rivojlanish.

Zamonaviy taraqqiyot sharoitida har bir davlatning rivojlanish darajasi uning inson resurslariga bog‘liq ekani tobora yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, bilimlar iqtisodiyoti shakllanayotgan hozirgi davrda kadrlarning salohiyati strategik ahamiyat kasb etadi. “ Shu ma’noda, bundan buyon bilim, ta’lim va tarbiya — Yangi O‘zbekistonning tayanch ustunlariga aylanishi shart. Bugun barcha sohalarda taraqqiyot sari yuz tutayotgan jonajon Vatanimiz uchun bilimli, tajribali va har tomonlama yetuk kadrlar suv va havodek zarur”[1,34]. Shu bilan birga, faqat kasbiy bilim va texnik ko‘nikmalar yetarli emasligi amaliyotda ko‘rinmoqda. Yuksak natijalarga erishish uchun shaxsning ma’naviy yetukligi, axloqiy qarashlari va falsafiy dunyoqarashi muhim o‘rin tutadi. Shu bois kadrlar salohiyatini rivojlantirish masalasini kengroq — ya’ni insonning ichki dunyosi va ijtimoiy mas’uliyati bilan bog‘liq holda o‘rganish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi: mazkur ishda muammoni yoritishda bir nechta ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Jumladan, tizimli tahlil yordamida kadrlar salohiyatining tarkibiy qismlari o‘rganildi, qiyosiy metod orqali turli nazariy qarashlar solishtirildi, shuningdek, tarixiy yondashuv asosida masalaning shakllanish bosqichlari tahlil qilindi. Bu metodlar orqali mavzuning nazariy asoslari chuqurroq ochib berildi.

Kadrlar salohiyatining falsafiy mazmuni.

Falsafiy nuqtai nazardan inson jamiyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida qaraladi. Shu ma’noda kadrlar salohiyati insonning nafaqat bilim va tajribasi, balki uning tafakkur darajasi va hayotiy qarashlarini ham o‘z ichiga oladi. Sharq tafakkurida komil inson g‘oyasi markaziy o‘rin egallaydi. Ushbu g‘oya bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan bo‘lib, u kadrlar tayyorlash jarayonida muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.

Falsafiy tafakkur insonni mustaqil fikrlashga, voqelikni chuqur tahlil qilishga va ongli qaror qabul qilishga o‘rgatadi. Bu esa zamonaviy mutaxassis uchun zarur bo‘lgan asosiy sifatlar qatoriga kiradi. “ Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy, tarkibiy qismlari. Kadrlar tayyorlash milliy modeli faqat ta’lim-tarbiya jarayoninigina qamrab olmay, ishlab chiqarish va ijtimoiy munosabatlarni ham o ‘z ichiga oladi. Kadrlar tayyorlash milliy modeli shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz ta’lim, fan va ishlab chiqarish kabi tarkibiy qismlarning o ‘zaro hamkorligi, ular o‘rtasidagi o ‘zaro aloqadorlik asosida «yuksak ma’naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali kadrlarni tayyorlashdir”[2,45]

Ma’naviyatning kadrlar rivojidagi o‘rni: ma’naviyat insonning ichki dunyosini belgilovchi muhim omildir. U shaxsning qadriyatlari, e’tiqodi va ijtimoiy pozitsiyasini shakllantiradi. Ma’naviy jihatdan yetuk inson o‘z faoliyatida nafaqat shaxsiy manfaatlarni, balki jamiyat manfaatlarini ham hisobga oladi. Bunday yondashuv esa ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyot uchun muhimdir. Bugungi kunda ma’naviy tarbiya masalasiga alohida e’tibor qaratilishi bejiz emas. Chunki ma’naviyatsiz bilim kutilgan natijani bermaydi, aksincha, salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Bilish nazariyasi bu gaplarning doimiy asosi bo‘lsihi kerak. “Bilish nazariyasi bo‘lajak mutaxassis-kadrlarda muayyan ilmiy layoqat va qobiliyatlarni shakllantirishga ko‘maklashadi” [3,66].

Axloqiy mezonlar va kasbiy faoliyat: axloqiy qadriyatlar har qanday kasbiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mutaxassisning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan uning mas’uliyatli, halol va intizomli bo‘lishiga bog‘liq.

Axloqiy me’yorlar quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

-ishga vijdonan yondashish;

-boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish;

-adolat tamoyillariga amal qilish;

-jamoa bilan samarali ishlash.

Agar kasbiy bilim axloqiy me’yorlar bilan uyg‘unlashsa, u holda yuqori samaradorlikka erishish mumkin bo‘ladi.

Ta’lim tizimining o‘rni: kadrlar salohiyatini oshirishda ta’lim tizimi yetakchi o‘rin tutadi. Zamonaviy ta’lim nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilishi lozim. Bugungi kunda ta’lim quyidagi yo‘nalishlarda rivojlanishi zarur:

-mustaqil fikrlashni rivojlantirish;

-amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish;

-ma’naviy tarbiyani kuchaytirish;

-innovatsion yondashuvlarni qo‘llash.

Shu orqali jamiyat ehtiyojlariga mos, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash mumkin bo‘ladi. “Kadrlarni qayta tayyorlash tayanch mutaxassisliklar va kasblarga muvofiq bo‘lgan yunalishlar bo‘yicha faoliyatni amalga oshirish uchun qo‘shimcha kasbiy bilim, malaka va ko‘nikmalarning zarur hajmi egallanishini ta’minlaydi. Kadrlar malakasini oshirish kasbiy bilim, malaka va ko‘nikmalarning chuqurlashtirilishi hamda yangilab borilishini ta’minlaydi, kadrlarning toifasi, darajasi, razryadi va lavozimi oshishiga xizmat kiladi. Kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish shakllari va muddatlari tegishli davlat ta’lim talablari bilan belgilanadi”

Muhokama: tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kadrlar tayyorlash jarayonida ayrim hollarda faqat bilim va malakaga e’tibor qaratilib, ma’naviy-axloqiy jihatlar yetarli darajada inobatga olinmayapti. Bu esa kadrlar sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shu bois ta’lim jarayonida insonni kompleks rivojlantirishga qaratilgan yondashuvni kuchaytirish zarur. Ayniqsa, yosh avlodda ijtimoiy mas’uliyat, fuqarolik pozitsiyasi va axloqiy qarashlarni shakllantirish muhim vazifalardan biridir.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kadrlar salohiyatini yuksaltirish faqat mavjud bilim va ko‘nikmalarni oshirish bilan chegaralanmaydi, balki bu jarayon insonning ichki transformatsiyasini ham talab etadi. Ya’ni, zamonaviy sharoitda kadrlar tayyorlash modeli “bilim berish”dan “shaxsni shakllantirish” bosqichiga o‘tishi zarur. Alohida ta’kidlash joizki, bugungi tezkor o‘zgaruvchan muhitda eng katta ustunlik bilim emas, balki moslashuvchan tafakkur va qadriyatga asoslangan qaror qabul qilish qobiliyati hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, ma’naviy-axloqiy poydevori mustahkam bo‘lmagan kadrlar innovatsion jarayonlarda barqaror natija bera olmaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kadrlar salohiyatining barqaror rivoji uch bosqichli tizimni talab qiladi:

-Ichki omillar (e’tiqod, qadriyat, axloqiy qarashlar);

-Kasbiy omillar (bilim, malaka, kompetensiya);

-Ijtimoiy omillar (jamiyat talabi, muhit, motivatsiya).

Agar ushbu uch omil o‘zaro uyg‘unlashmasa, kadrlar rivojida nomutanosiblik yuzaga keladi.

Yana bir muhim jihat shundaki, kelajakda kadrlar salohiyatini baholash mezonlari ham o‘zgaradi. Ya’ni, an’anaviy bilimga asoslangan baholash o‘rniga axloqiy barqarorlik, ijtimoiy mas’uliyat va kreativ fikrlash asosiy indikatorlarga aylanishi kutiladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari asosida quyidagi yangi yondashuvlarni ilgari surish mumkin: “Ma’naviy kompetensiya” tushunchasini ta’lim tizimiga kiritish, kadrlar tayyorlashda “shaxsiy rivojlanish traektoriyasi”ni joriy etish, kasbiy tayyorgarlikni axloqiy monitoring bilan uyg‘unlashtirish, raqamli davrda “axloqiy immunitet”ni shakllantirish. Kadrlar salohiyatining haqiqiy yuksalishi insonning bilimli bo‘lishi bilan emas, balki o‘z bilimidan qanday maqsadda va qanday tamoyillar asosida

foydalanishi bilan belgilanadi. Shu sababli zamonaviy ta’lim va tarbiya tizimi insonni nafaqat mutaxassis, balki ongli, mas’uliyatli va ma’naviy yetuk shaxs sifatida shakllantirishga yo‘naltirilishi lozim.Kadrlar salohiyatini oshirish jarayoni ko‘p qirrali bo‘lib, u insonning bilim darajasi bilan bir qatorda uning ma’naviy va axloqiy kamolotini ham o‘z ichiga oladi. Falsafiy tafakkur insonning dunyoqarashini kengaytirsa, ma’naviyat uning ichki olamini boyitadi, axloq esa uning amaliy faoliyatini tartibga soladi.

Shu sababli zamonaviy kadrlar tayyorlash tizimi ushbu uch omilning uyg‘unligini ta’minlashi zarur. Faqat shundagina jamiyatda yetuk, mas’uliyatli va raqobatbardosh mutaxassislar shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Hozirgi zamon va Yangi O‘zbekiston”. -Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2024.
2. Toxtaxodjayeva M.T. “ Pedagogika”. “ O‘zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati”.- Toshkent, 2010.
3. Nazarov Q. “Falsafa asoslari” — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014.
4. Mirzayeva .F. O. “Pedagogika nazariyasi va tarixi”.- Toshkent-2014.
5. www.Ziyonet.uz.